

MINISTERSTVO

ZAHRANIČNÝCH VECÍ
A EURÓPSKÝCH ZÁLEŽITOSTÍ
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

MONITOR

ZAHRANIČNOPOLITICKÉHO MYSLENIA

ODBOR ANALÝZ A PLÁNOVANIA

jún – september 2025

Vážené kolegyně a kolegovia,

Aktuálne číslo Monitora sa okrem otázok konkurencieschopnosti a obchodnej dohody EÚ s USA zameriava aj na vplyv AI na spoločnosť a nadchádzajúce globálne demografické výzvy. Ponúkame pohľad na stabilitu krajín západnej Afriky, kde sa bezpečnostné a politické výzvy stretávajú so záujmami externých aktérov. Analyzujeme ekonomický model Ruska, ktorý postupne naráža na limity vojnovnej ekonomiky. Pozornosť venujeme otázke kritických surovín, ktorých nedostatok odhaľuje zraniteľnosť obranného priemyslu. Rozoberáme perspektívy Ruska v Sýrii po odchode Baššara Asada a vývoj vojny na Ukrajine, ktorá naďalej určuje bezpečnostný rámec Európy.

Príjemné čítanie vám praje
Tím Odboru analýz a plánovania

EKONOMICKÁ SÚŤAŽ

Štyri scenáre vývoja
konkurencieschopnosti

VPLYV AI NA SPOLOČNOSŤ

V akých oblastiach nás
najviac ovplyvní?

DEMOGRAFICKÉ TRENDY

Ako si s nimi môže Európa
poradiť?

ZÁPADNÁ AFRIKA

Môže sa vyhnúť osudu krajín
Sahelu?

EKONOMIKA RUSKA

Prečo dochádza k vyčerpaniu
ekonomického modelu?

KRITICKÉ NERASTNÉ SUROVINY

Obavy zo zraniteľnosti
vojenského priemyslu

RUSKO V POST- ASADOVSKEJ SÝRII

(De)stabilizujúci faktor?

BUDÚCNOSŤ VOJNY NA UKRAJINE

Aké sú vyhliadky brániacej sa
Ukrajiny?

OBCHODNÁ DOHODA EÚ S USA

Bolestivý kompromis pre
Európu

Makroekonomická stabilita, riadne spravovanie vecí verejných, rozvoj ľudského kapitálu a infraštruktúra tvoria tradičný základ konkurencieschopnosti, ale v nasledujúcom desaťročí bude jej vývoj čoraz viac ovplyvňovať geopolitika, digitalizácia a environmentálna udržateľnosť. V tejto súvislosti štúdia Svetového ekonomického fóra *Global Economic Futures* skúma štyri možné scenáre vývoja svetovej konkurencieschopnosti v roku 2030, z ktorých každý je ovplyvnený rôznymi kombináciami politických rozhodnutí a vonkajších šokov.

Prvý scenár predpokladá obnovu založenú na produktivite, v rámci ktorej ekonomiky úspešne využijú technológie, budú investovať do zručností a príjmu štrukturálne reformy, ktoré stimulujú široký rast. V tomto svete sa vládam a firmám podarí zosúladiť digitálnu a zelenú transformáciu s efektivitou a inováciami, čo umožní rast miezd a životnej úrovne. Tento scenár však nie je bez rizík, keďže nárast produktivity môže prevážiť nad inkluzivitou, ak nebude podporený investíciami do sociálnej súdržnosti. Strategický výhľad v tomto kontexte by vyžadoval, aby štáty uprednostnili vzdelávanie a flexibilitu pracovnej sily a zároveň navrhli bezpečnostné siete, ktoré zabránia polarizácii.

KONKURENCIESCHOPNOSŤ V ROKU 2030 NEBUDE DEFINOVANÁ LEN NA ZÁKLADE VÝKONU ALEBO INOVÁCIÍ, ALE AJ NA ZÁKLADE SCHOPNOSTI EKONOMÍK VYVÁŽIŤ ODOLNOSŤ A UDRŽATEĽNOSŤ V NEISTOM PROSTREDÍ.

Druhý scenár predstavuje pesimistickejší vývoj, charakterizovaný fragmentáciou a stagnáciou. Eskalácia geopolitických rivalít a protekcionizmu povedie k poklesu obchodu, oslabeniu dodávateľských reťazcov a spomaleniu šírenia vedomostí. Produktivita sa ustáli a inflačné tlaky narastú, najmä v ekonomikách závislých od globálneho dopytu. Rozvinuté ekonomiky budú čeliť rastúcim nákladom, zatiaľ čo rozvíjajúce sa trhy budú neprimerane trpieť zníženou otvorenosťou. Tento scenár poukazuje na to, ako erózia globálnej spolupráce oslabuje odolnosť a prehĺbuje nerovnosti

medzi regiónmi. Na zmiernenie týchto rizík by vlády museli v rámci možností zachovať multilaterálne rámce, rozvíjať regionálne obchodné siete a udržiavať diverzifikáciu dodávateľských reťazcov ako ochranu proti geopolitickým otrasom.

Tretí scenár predpokladá nerovnomernú zelenú transformáciu. V tomto prípade globálna ekonomika úspešne urýchli dekarbonizáciu, ktorú budú poháňať regulačné rámce a inovácie v súkromnom sektore. Vzniknú nové odvetvia, kapitál bude prúdiť do obnoviteľných technológií a environmentálne ciele budú prioritou. Prínosy však budú nerovnomerne rozdelené: pokročilé ekonomiky s väčšími fiškálnymi a technologickými kapacitami si zabezpečia väčšinu ziskov, zatiaľ čo chudobnejšie krajiny budú mať problémy s financovaním adaptácie a bude im hroziť, že zaostanú ešte viac. Paradoxom bude, že udržateľnejšia svetová ekonomika bude koexistovať s prehľbujúcimi sa globálnymi rozdielmi. Riešením v tomto scenári by boli cielené mechanizmy, ako napríklad zelené finančné nástroje, iniciatívy na transfer technológií a fondy na adaptáciu na klimatické zmeny, ktoré by zabezpečili, že energetická transformácia nebude dosiahnutá za cenu systémovej nestability.

Posledný scenár sa vyznačuje technologickými zmenami a otrasmi, v rámci ktorých pokrok v oblasti umelej inteligencie, biotechnológií a pokročilého výrobného priemyslu premení odvetvia rýchlosťou, ktorá predbehne inštitucionálnu a spoločenskú adaptáciu. Produktivita v priekopníckych odvetviach prudko vzrastie, ale strata pracovných miest, nesúlad medzi kvalifikáciou a potrebami trhu práce vyvolajú nestabilitu. Kým niektoré ekonomiky a odvetvia budú profitovať z podstatných výhod, iné budú zápasieť s rastúcou nerovnosťou, sociálnymi nepokojmi a eróziou dôvery v inštitúcie. Konkurencieschopnosť sa v tomto kontexte stane krehkou a bude závisieť od schopnosti štátov riadiť prerozdelenie, rekvalifikáciu a integračné riadenie.

Všetky scenáre spoločne zdôrazňujú, že konkurencieschopnosť v roku 2030 nebude definovaná len na základe výkonu alebo inovácií, ale aj na základe schopnosti ekonomík vyvážať odolnosť a udržateľnosť v neistom prostredí. Oživenie založené na produktivite ponúka najsľubnejšiu trajektóriu, ale vyžaduje koordinované reformy a globálnu spoluprácu.

Link: <https://www.weforum.org/publications/global-economic-futures-competitiveness-in-2030/>

Analýza think tanku Center for Future Generations načrtáva päť scenárov, ktoré ukazujú, ako by umelá inteligencia (AI) mohla ovplyvniť hospodársky rast, geopolitiku, bezpečnosť a spoločnosť ako celok.

Podľa prvého scenára, ktorý autori nazvali „plató“ (Plateau), umelá inteligencia bude stagnovať, napriek tomu zostane užitočným nástrojom. Modely AI budú múdrejšie, stále im však bude robiť problém zvládanie aj základných úloh. Neskôr dôjde k zmene v nastavení: menšie, lacnejšie nástroje budú fungovať lokálne a prispôbia sa jazykom a komunitám. AI bude menej neobratná, ale viac užitočnejšia a osobnejšia. Otázkou je, či pomalšia, menej centralizovaná AI prinesie viac odolnosti, dôvery a širší prístup alebo sa systémy vymknú spod kontroly a podnietia kybernetické útoky, čo bude mať za následok stratu dôvery a v konečnom dôsledku transformáciu digitálneho sveta.

Druhý scenár, „Big AI“, predpokladá, že veľké technologické spoločnosti budú dominovať a budú zneužívať umelú inteligenciu. Zároveň sa udržiavanie súladu systémov umelej inteligencie s ľudskými hodnotami ukáže ako náročné, pričom AI systémy predbiehajú schopnosť vývojárov ich korigovať. Následná kríza z neregulovaného rozvoja umelej inteligencie (živená incidentmi, stratou pracovných miest a digitálnou neistotou) však podnieti medzinárodnú spoluprácu a mobilizuje občanov naprieč krajinami.

Tretí scenár nazvaný „diplomacia“ predpovedá, že rozvoj AI bude formovať medzinárodná spolupráca. Cieľom je, aby sa AI nevymkla spod kontroly človekom. Vývoj umelej inteligencie sa stane opatrnejší, premyslenejší a politickejší. Rizikom však môže byť, že hoci globálny licenčný režim prinesie bezpečnú a stabilnú AI so širokou škálou benefitov, trh ovládne niekoľko málo licencovaných firiem. Nemožno vylúčiť ani to, že ak dôjde k oslabeniu dôvery, spolupráca sa zastaví a bezpečnosť AI sa stane novou líniou zlomu v súperení veľmocí.

Štvrtý scenár – Preteky v zbrojení – predpovedá súperenie globálnych mocností o nadvládu v AI. Do roku 2027 USA a Čína nasadia vojenské systémy vylepšené umelou inteligenciou. Preteky v oblasti AI môžu vyústiť do vojnového konfliktu poháňaného autonómnymi systémami a chybnými digitálnymi výpočtami. Ak však aj nevypukne ozbrojený vojenský konflikt, preteky o nadvládu v AI môžu nastoliť krehkú rovnováhu vystavanú na nedôvere, zdržanlivosti a vzájomne si konkurujúcich blokoch.

Piaty scenár – Take off/„vzlietnutie/úlet“ – opisuje, čo sa stane, ak ľudstvo stratí kontrolu nad vývojom AI. Predpokladá sa, že pokrok v oblasti AI sa zrýchli, kolektívne mozgy umelej inteligencie budú prevádzkovať takmer autonómne výskumné a vývojové procesy. AI bude riadiť celé organizácie. Rizikom je, že seba-zdokonaľujúca sa umelá inteligencia povedie k post-nedostatkovej ekonomike, ktorá produkuje bohatstvo s minimálnym vynaložením ľudskej práce, kultúrnej introspekcie a strojovo riadenej správy vecí verejných.

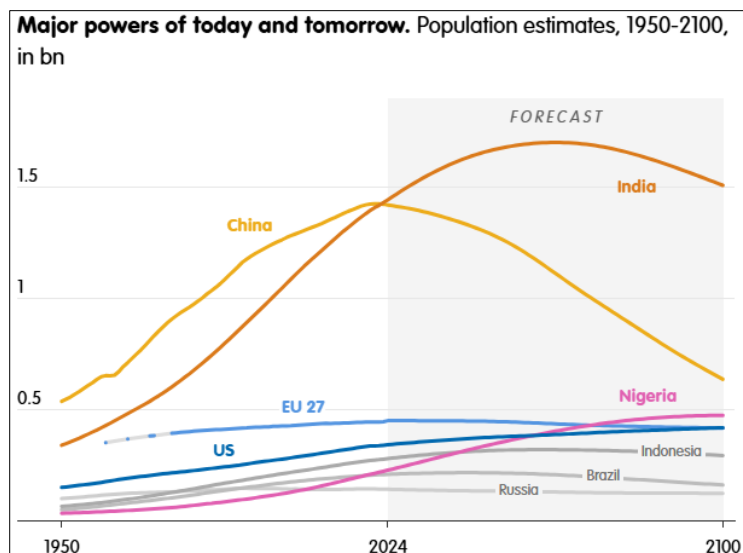
Autori štúdie dospeli k záveru, že všetky opísané scenáre sú disruptívne a prijatie dokonca už aj existujúcej AI v širšom meradle znamená veľkú zmenu. Nič nebude ako predtým. Mnohí pritom podceňujú potenciálny odpor spoločnosti voči takýmto zmenám. Existujúce metódy kontroly AI, ako napríklad ľudská spätná väzba, môžu zlyhať, keďže modely umelej inteligencie sa stanú výkonnejšími. AI môže centralizovať moc v nebyvalom rozsahu. Keďže sa umelá inteligencia stáva kľúčovou pre hospodársky rast a bezpečnosť, moc sa môže sústrediť do rúk aktérov, ktorí kontrolujú dodávateľské reťazce umelej inteligencie, ako sú vývojári modelov, dodávatelia čipov a majitelia dátových centier. To ohrozuje ekonomickú bezpečnosť a suverenity iných – najmä EÚ.

Na udržanie výhod umelej inteligencie je potrebné budovanie odolnosti v rámci kybernetickej bezpečnosti, ekonomických štruktúr, informačných ekosystémov a inštitúcií. AI modely s otvorenými parametrami sú toho príkladom: umožňujú inovácie a zabraňujú koncentrácii moci, ale vyžadujú si robustné obranné schopnosti na riadenie rizík zneužitia.

Link: <https://cfg.eu/advanced-ai-possible-futures/>

**AUTORI ŠTÚDIE DOSPELI K
ZÁVERU, ŽE VŠETKY SCENÁRE
SÚ DISRUPTÍVNE A PRIJATIE
DOKONCA AJ EXISTUJÚCEJ AI
V ŠIRŠOM MERADLE
ZNAMENÁ VEĽKÚ ZMENU.**

Svetová populácia smeruje k vrcholu okolo konca 21. storočia, pričom jednotlivé regióny zažívajú veľmi rozdielne demografické trajektórie. Analýza think tanku ECFR mapuje vývoj na jednotlivých kontinentoch a definuje niekoľko odporúčaní, vďaka ktorým by Európa mohla nepriaznivému demografickému vývoju úspešne čeliť. Podľa prognóz OSN sa globálna populácia zvýši zo súčasných 8,2 miliardy na približne 10,4 miliardy do roku 2084, no už v polovici storočia sa tempo rastu citeľne spomalí. V roku 2050 bude vo svete žiť viac než 1,6 miliardy ľudí vo veku nad 65 rokov, čo po prvýkrát v dejinách prevýši počet detí mladších ako 18 rokov.

Európa patrí medzi najrýchlejšie starnúce regióny. Populácia Nemecka môže do roku 2050 klesnúť o 6 miliónov, Taliansko sa z dnešných 59 miliónov zníži na 52 miliónov a mediánový vek obyvateľstva dosiahne 52,9 roka. Východná Európa zaznamená ešte prudší pokles – Bulharsko môže stratiť až tretinu populácie. Výnimkou je Francúzsko, ktoré vďaka migrácii a vyššej pôrodnosti udrží mierny rast až do konca storočia. Tento vývoj oslabí atraktivitu jednotného trhu EÚ, dnes predstavujúceho viac než 440 miliónov spotrebiteľov, a zníži počet ľudí v produktívnom veku, čím sa zvýši tlak na dôchodkové a zdravotnícke systémy i obranné kapacity.

Na opačnom póle stojí Afrika, kde populácia

vzrastie z dnešných 1,5 miliardy na 2,5 miliardy do roku 2050 a takmer 3,8 miliardy do roku 2100. Nigéria má do polovice storočia dosiahnuť 360 miliónov obyvateľov, Etiópia prekročí 223 miliónov a desiatky ďalších štátov budú mať najmladšie populácie na svete – mediánový vek pod 25 rokov. Tento rast bude sprevádzaný rýchlou urbanizáciou, čo vytvorí tlak na potravinové, vodné a energetické zdroje, ale aj príležitosť pre rozvoj pracovnej sily a trhov.

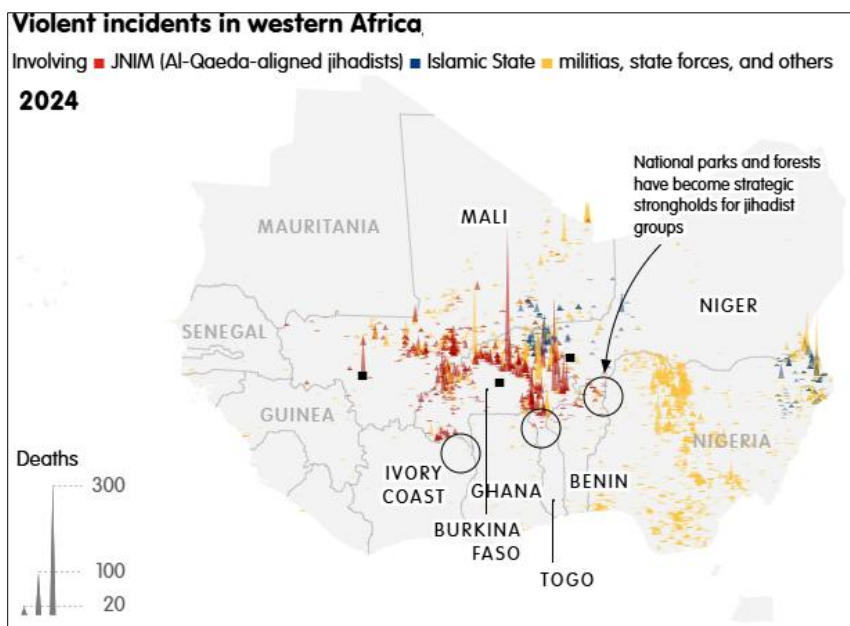
Ázia, ktorá dnes hostí viac než polovicu svetovej populácie, sa dostáva do fázy spomaľovania. India, ktorá už predbehla Čínu, dosiahne okolo 1,6 miliardy obyvateľov, no jej populačný rast sa zastaví okolo roku 2060. Čína klesne z dnešných 1,4 miliardy na približne 1,2 miliardy do roku 2050, pričom mediánový vek stúpne z 40 na 52 rokov, čo prinesie dramatické starnutie a zníženie pracovnej sily. Juhovýchodná Ázia bude pokračovať v raste, ale aj tam sa očakáva rýchle starnutie v krajinách ako Thajsko či Vietnam.

Severná Amerika a Latinská Amerika vykazujú miernejšie trendy. Spojené štáty by mali do roku 2050 dosiahnuť približne 375 miliónov obyvateľov najmä vďaka migrácii, hoci pôrodnosť zostáva pod úrovňou reprodukcie. Latinská Amerika, dnes s populáciou okolo 660 miliónov, porastie do polovice storočia len mierne a začne starnúť podobne ako Európa. Oceánia zaznamená rast na 70 miliónov obyvateľov, no s veľkou vnútornou migráciou v dôsledku klimatických zmien.

Pre Európu tieto globálne posuny znamenajú nielen ekonomickú, ale aj geopolitickú výzvu. Pokles počtu obyvateľov a starnutie oslabia jej hospodársku a politickú váhu v čase, keď Afrika a Ázia budú ťahať svetový rast. Odpoveďou musí byť kombinácia opatrení: zvýšenie účasti žien, mladých a starších na trhu práce (v roku 2024 pracovalo len 70,8 % žien vo veku 20–64 rokov), technologické inovácie na zvyšovanie produktivity, podpora rodín a cieľená migrácia, ktorá môže vyrovnať úbytok pracovnej sily. Bez týchto krokov by napríklad Taliansko malo do roku 2050 len 0,88 pracujúceho na jedného dôchodcu. Európska únia môže zároveň posilniť svoju váhu rozširovaním o Balkán a východné susedstvo (prírastok až 48 miliónov obyvateľov) a budovaním strategických partnerstiev s rýchlo rastúcimi regiónmi, najmä Afrikou a Indo-Pacifikom. Demografia tak nie je osudom, ale predovšetkým výzvou, ktorú možno aktívnou politikou zmierniť.

Link (aj zdroj grafu): <https://ecfr.eu/publication/markets-migrants-microchips-european-power-in-a-world-of-demographic-change/>

ECFR vo svojej analýze hľadá odpoveď na otázku, ako sa môže pobrežná západná Afrika vyhnúť osudu, ktorý postihol oblasť afrického Sahelu. Think tank konštatuje, že džihádistské skupiny sa šíria z centier v Saheli do krajín v Guinejskom zálive na pobreží Atlantiku, najmä do Beninu, Ghany, Pobrežia Slonoviny a Toga. Tieto skupiny podnecujú napätie medzi komunitami, aby získali nových členov a vyvolávajú protivládne nálady, čo v konečnom dôsledku destabilizuje politické systémy. Táto dynamika viedla k zvrhnutiu vlád v troch krajinách v Saheli – Mali, Nigeri a Burkine Faso – ktoré sa v priebehu štyroch rokov (2020 – 2023) stali vojenskými diktatúrami. Pučisti sa opierali o domáce protizápadné nálady (a najmä proti-francúzske nálady), ktoré čiastočne pramenili z európskej podpory, ktorá sa obrátila proti nim: vojenský výcvik sa konal bez zbraní, frustroval miestne sily a otupoval ich účinnosť. Rozvojovú pomoc odčerpávali elity, čo Európanov vykresľovalo ako spoluvinníkov korupcie; a výzvy na demokraciu a transparentnosť šli do stratena, keďže európski lídri podporovali vojenské režimy inde, čím podnecovali obvinenia z dvojakoého metra a pokrytectva.

Autorka analýzy sa obáva, že situácia v Saheli by sa mohla zopakovať aj na pobreží. V celej západnej Afrike narastajú protizápadné nálady a aktéri ako Rusko sú pripravení ďalej rozširovať svoj vplyv medzi spojencami Európy.

Zdôrazňuje, že stabilita pobrežných štátov západnej Afriky nie je len regionálnym problémom, je to kľúčový európsky záujem. Guinejský záliv je dôležitou obchodnou tepnou. Jeho prístavy spracovávajú európsky dovoz a vývoz a sú vstupnými bránami do vnútrozemských krajín v regióne. Región zohráva aj rastúcu úlohu v diverzifikácii energetiky v Európe: v prvom štvrtroku 2025 predstavovala nigérijská ropa 6,3 %

dovozu ropy do EÚ, zatiaľ čo Pobrežie Slonoviny a Ghana majú značné zásoby uhl'ovodíkov. Okrem toho sa rozvíja agropotravinársky sektor: región dováža veľkú časť svojej pšenice z Európy a dodáva 70 % kakaa do EÚ.

Nestabilita v pobrežných štátoch by mohla spôsobiť ďalšie oslabenie európskeho vplyvu v regióne, kde sú konkurenti ako Rusko a Čína čoraz viac prítomní a asertívni.

Domnieva sa, že európski lídri môžu pomôcť stabilizovať pobrežnú západnú Afriku a zároveň sa vyhnúť chybám, ku ktorým došlo v Saheli. Môžu to dosiahnuť nahradením roztrieštených, reaktívnych politik koordinovanou európskou stratégiou, ktorá zefektívni pomoc a posilní regionálne riešenia. Vzhľadom na rozsah krízy iba komplexná regionálna odpoveď dokáže účinne čeliť postupu džihádistov. Európski partneri by mali preto podporovať úsilie o regionálnu spoluprácu, ako aj ad hoc iniciatívy vedené západoafrickými krajinami, ako sú Ghana, Senegal a Nigéria, zamerané na riešenie súčasnej politickej, hospodárskej a bezpečnostnej krízy diplomatickou cestou. Obnovenú angažovanosť by mali robiť pod spoločnou európskou vlajkou a posilniť mandát osobitného zástupcu EÚ pre Sahel.

EÚ by mala tiež zefektívniť pomoc a vojenskú podporu prostredníctvom koordinácie a synchronizovaného poskytovania pomoci a zároveň budovať dôveru prostredníctvom spoločných iniciatív a civilných protiteroristických aktivít.

Link (aj zdroj mapy): <https://ecfr.eu/publication/harmattan-hazards-how-coastal-west-africa-can-escape-the-sahels-fate/>

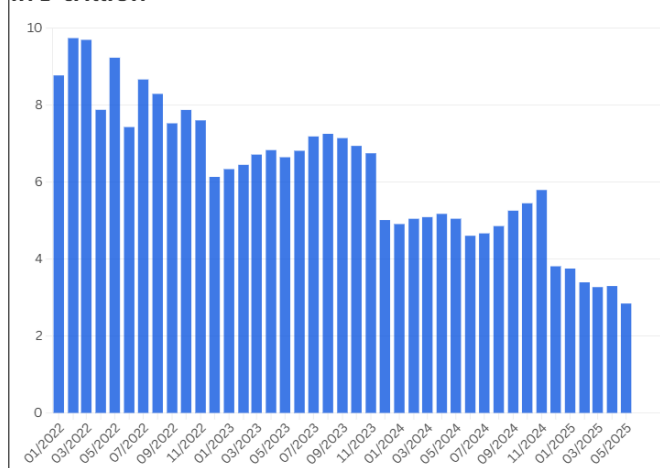
V analýze pre bruselský think tank Bruegel Benjamin Hilgenstock a Elina Ribakova analyzujú štrukturálne slabiny vojnovnej ekonomiky Ruska a klesajúcu výnosnosť jeho militarizovaného modelu rastu. Od plnohodnotnej invázie na Ukrajinu v roku 2022 prechádza ruská ekonomika transformáciou pod tlakom protichodných faktorov, ako sú financovanie vojny, sankcie a stabilizácia domácej situácie.

Počiatkové prognózy hlbokého poklesu sa ukázali ako príliš pesimistické. Vďaka vysokým cenám komodít a obchádzaniu sankcií prostredníctvom tretích krajín sa HDP v roku 2022 znížilo len o 1,4 %. V rokoch 2023 a 2024 štátom riadená mobilizácia zdrojov podporila rast nad 4 %, ktorý bol poháňaný rozvojom vojensko-priemyselného komplexu, dotovanými úvermi a spotrebou súvisiacou s vojnou. Tento výkon však zakrýval narastajúce štrukturálne obmedzenia. Príznaky hospodárskych ťažkostí sa objavili, keď nezamestnanosť klesla na historické minimum, mzdy rýchlo rástli a inflácia sa zrýchlila. Ruská centrálna banka výrazne zvýšila úrokové sadzby, ale dopad sa prejavil hlavne na civilných sektoroch, zatiaľ čo obranný priemysel zostal chránený prostredníctvom verejného obstarávania. Na začiatku roka 2025 sa rast výrazne spomalil, pričom došlo k poklesu v oblasti baníctva, obchodu a nehnuteľností. Štvrťročné údaje odhalili prvý pokles produkcie od polovice roka 2022, čo podčiarklo vyčerpanie kapacít na strane ponuky.

Finančná situácia Ruska sa tiež zhoršila. Federálny rozpočet, ktorý je vo veľkej miere závislý od príjmov z uhl'ovodíkov, bol oslabený poklesom cien ropy. Do mája 2025 dosiahol deficit takmer 90 % svojho ročného cieľa. Národný majetkový fond bol vyčerpaný na najnižšiu úroveň likvidity od začiatku vojny, čo viedlo k väčšej závislosti od domácich pôžičiek. Keďže banky boli už preťažené, ministerstvo financií malo bez podpory centrálnej banky ťažkosti s umiestnením nových dlhopisov, čo vyvolalo obavy z vytesnenia a finančnej nestability. Zároveň nedošlo k žiadnym štrukturálnym reformám. Nacionalizácia a prerozdelenie majetku lojalistom Kremľa ešte viac zhoršili už aj tak neatraktívne investičné prostredie. Zahraničné firmy neprejavujú žiadnu ochotu vrátiť sa, zatiaľ čo Čína zostáva opatrná a obmedzuje sa na vývoz

**UDRŽATELNOSŤ RUSKEJ
VOJNOVEJ EKONOMIKY
ZÁVISÍ OD VONKAJŠÍCH
FAKTOROV. MILITARIZÁCIA
PRINIESLA KRÁTKODOBÚ
ODOLNOSŤ, ALE AJ
PRETRVÁVajúCU STAGNÁCIU
A FÍSKÁLNU ZRANITELNOSŤ.**

Figure 7: Liquid assets of the National Welfare Fund, in ₴ trillion

spotrebného tovaru a dôležitých vojenských komponentov. Samotný vojensko-priemyselný sektor je neziskový a civilnému hospodárstvu prináša len málo produktivity. V kombinácii s nákladmi súvisiacimi so sankciami, nedostatkom pracovnej sily a slabou migračnou politikou tieto trendy narušajú základy dlhodobého rastu.

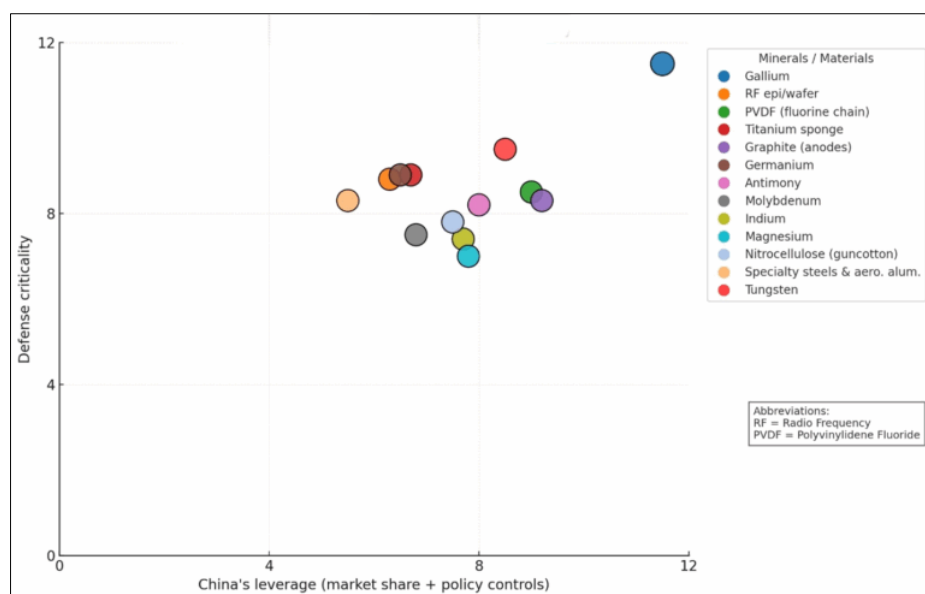
Udržateľnosť ruskej vojnovnej ekonomiky tak závisí od vonkajších faktorov. Stabilné alebo klesajúce ceny energie obmedzia fiškálny priestor, zatiaľ čo účinné uplatňovanie sankcií zvýši náklady na vojenské obstarávanie. Dočasnú úľavu by mohlo priniesť zmiernenie sankcií, avšak bez štrukturálnych zmien by takéto zmiernenie pravdepodobne viedlo k ďalšej militarizácii, a nie k skutočnej ekonomickej obnove.

Ekonomická trajektória Ruska svedčí o dôsledkoch uprednostňovania bezpečnosti režimu pred národným rozvojom. Militarizácia priniesla krátkodobú odolnosť, ale aj pretrvávajúcu stagnáciu a fiškálnu zraniteľnosť. Pokiaľ Moskva neprejde na strategický posun smerom k otvorenosti a rastu založenému na investíciách, čo je za súčasných politických podmienok nepravdepodobné, znižovanie zdrojov bude postupne obmedzovať hospodárske vyhliadky krajiny aj jej schopnosť viesť dlhodobú vojnu.

Link (aj zdroj grafu): <https://www.bruegel.org/analysis/why-russias-economic-model-no-longer-delivers>

Analýza portálu War on the Rocks upozorňuje na vysokú zraniteľnosť americkej obranno-priemyselnej základne voči čínskemu monopolu na kritické materiály a spracovateľské kapacity. Čína od roku 2023 uplatňuje exportné licencie na takmer desiatku strategických surovín a dominuje vo viacerých kľúčových stupňoch rafinácie, separácie a konečného spracovania materiálov, ktoré sú rozhodujúce pre vojenské aplikácie. V niektorých komoditách sa jej podiel na spracovaní pohybuje od 60 % až nad 90 %, čo Spojené štáty vystavuje riziku náhlych výpadkov dodávok či politicky motivovaných obmedzení. Pentagon podľa analytikov preto mení prístup: namiesto budovania veľkých štátnych zásob sa zameriava na konkrétne úzke miesta v dodávateľských reťazcoch a využíva kombináciu nástrojov, ako sú cenové garancie, dlhodobé odberové zmluvy, zvýhodnené úvery či aliančné partnerstvá.

Najväčšie riziko pre obranný priemysel predstavujú materiály spĺňajúce päť kritérií: vysokú koncentráciu ťažby alebo rafinácie na jednom mieste, vysokú obrannú kritickosť, nízku nahraditeľnosť, dlhý a kapitálovo náročný proces rozširovania kapacít a známky politického využívania pri dodávkach. Správa identifikuje sedem prioritných úzkych miest/materiálov (Seven Priority Chokepoints), kde je riziko pre obranný priemysel najvyššie.

Patrí sem syntetický grafit (Čína má viac než 90 % svetovej kapacity), anódové materiály pre lítiovo-iónové batérie (viac ako 85 % spracovania v Číne), titánová špongia (Slúži ako základná surovina na výrobu titánových materiálov, titánového prášku a iných titánových produktov, USA sú úplne závislé od dovozu, hlavní dodávateľia Rusko a Japonsko), nitrocelulóza používaná v munícii (kritická závislosť od ázijských dodávateľov), zliatiny vysokej pevnosti pre letecký priemysel, germánium a galium potrebné pre polovodiče a infračervenú optiku

(Čína ovláda vyše 70 % rafinácie) a antimón, kde Čína pokrýva približne polovicu ťažby a ešte vyšší podiel spracovania. V týchto oblastiach sa väčšina rizík nekonzentruje v samotnej ťažbe, ale v stredných a finálnych stupňoch – pri chemickej rafinácii, zlievaní, výrobe komponentov a certifikovaní špeciálnych zliatin, ktoré sú technologicky náročné a kapitálovo intenzívne.

Odporúčané opatrenia experti delia na dve časti. Prvou je budovanie domácich kapacít tam, kde je problémom chemické spracovanie a finalizácia materiálov – napríklad výroba anód pre lítiovo-iónové batérie, syntetický grafit, infračervená optika či špeciálne ocele. Druhou je spolupráca so spojencami v oblastiach, kde je ťažba a primárna rafinácia sústredená v zahraničí, ako napríklad titán na Ukrajine, antimón v Ománe či prechodné spracovanie gália, germánia a india v Japonsku a Európe. Cieľom je uzatvárať dlhodobé odberové kontrakty, využívať recykláciu a vytvárať rezervné kapacity, ktoré dokážu znížiť závislosť od Číny v horizonte dvoch až štyroch rokov.

Úspech týchto opatrení sa bude merať novými domácimi kapacitami, rýchlejšou možnosťou reštartu výroby a zníženou expozíciou voči zahraničnému vplyvu.

Link (aj zdroj grafu): <https://warontherocks.com/2025/08/these-materials-could-cripple-americas-defense-industrial-base/>

Think tank MEI sa pozrel na to, čo pre post-asadovskú Sýriu znamená ruská vojenská prítomnosť na jej území. Hneď po tom, ako 8. decembra 2024 padol režim Bašára al-Asada a v Sýrii došlo k radikálnej a rozsiahlej transformácii, objavili sa otázky, či si Rusko dokáže udržať svoje vojenské základne a politický vplyv v krajine. Prvé správy o evakuácii vojsk a sťahovaní vojenskej techniky naznačovali možný odchod ruských jednotiek. O pol roka neskôr je však evidentné, že Rusko zostáva v Sýrii a to na strategických miestach, akými sú letecká základňa Hmeimim a prístav Tartús na pobreží, ako aj na letisku Qamishli na severovýchode krajiny. Preto je na mieste otázka akú úlohu zohráva Moskva v novej Sýrii a či je Rusko stabilizujúci aktér, alebo sa jeho prítomnosť stala nástrojom nátlaku, ktorý brzdí politickú a bezpečnostnú transformáciu.

V posledných mesiacoch Moskva zintenzívnila svoje aktivity na letisku v Qamishli v severovýchodnej Sýrii vyslaním leteckých vojenských posád, spozorované bolo aj lietadlo Antonov An-26, ktoré sa používa na prepravu vysokých ruských predstaviteľov, čo odráža zvýšený politický a vojenský záujem o toto miesto. Existujú aj indície, Rusko bolo priamo zainteresované pri podnecovaní nepokojov medzi silami prechodnej vlády a milíciami lojálnymi k zvrhnutému režimu v marci 2025, ktoré si vyžiadali množstvo civilných obetí. Moskva je tiež obviňovaná zo zneužívania menšín, najmä alavítov, na podnecovanie separatistických tendencií a poskytla útočisko bývalým predstaviteľom bývalého sýrskeho režimu ako napríklad vodcovi milícií Mohammedovi Džáberovi, rovnako žije v exile v Ruskej federácii aj bývalý prezident Asad. Okrem priamej vojenskej prítomnosti sa Rusko snaží udržať a rozšíriť svoj vplyv v novej Sýrii aj alternatívnymi prostriedkami. Z ekonomického hľadiska a pokiaľ ide o humanitárnu pomoc, pokračujúci ruský vplyv vyvoláva obavy z budúcich sankcií a nestability, čo bráni návratu investícií do Sýrie, najmä pokiaľ ide o spoločnosti so sídlom v EÚ a Spojenom kráľovstve, ako aj niektoré v Perzskom zálive.

Väčšina členov EÚ spolu so Spojeným kráľovstvom považuje pokračujúcu ruskú vojenskú prítomnosť za destabilizujúci faktor v regióne. Existujú obavy z toho, že Moskva bude naďalej uplatňovať dvojaký prístup: predstierať, že podporuje stabilitu Sýrie a zároveň tajne pracovať na obštrukcii politickej transformácie, ktorú si želajú Sýrcania a ich spojenci. Čo sa týka USA, napriek počiatočným vyhláseniam naznačujúcim americkú túžbu vidieť Sýriu bez ruského vplyvu, doteraz badateľne chýba jasná oficiálna politika USA k budúcnosti ruskej vojenskej prítomnosti v Sýrii. Turecko na druhej strane zaujalo pevný postoj a odmietlo pokračujúcu prítomnosť ruských vojenských základní v Sýrii, ktoré považuje za prekážku plnej národnej suverenity tejto krajiny.

Nová Sýria vstupuje do fázy bezprecedentného súperenia o vplyv v krajine medzi ruskými, tureckými, americkými, iránskymi a izraelskými silami. Vzhľadom na destabilizujúcu úlohu, ktorú zohráva pretrvávajúca vojenská prítomnosť Ruska na sýrskom území, by úplné stiahnutie ruských vojsk bolo optimálnym výsledkom pre budúcnosť Sýrie, ako aj pre západnú alianciu. Ak to však nie je možné, Západ a sýrska prechodná vláda by mohli využiť súčasnú situáciu na limitovanie vplyvu Moskvy prostredníctvom obojstranne výhodnej dohody. Naopak, zlyhanie koordinácie a eskalácia konfliktu by mohli premeniť ruské základne na trvalé ohniská násillia a podkopáť autoritu novej sýrskej vlády.

Link: <https://www.mei.edu/publications/russias-military-presence-post-assad-syria-growing-security-liability-undermining>

**VZHLADOM NA
DESTABILIZUJÚCU ÚLOHU,
KTORÚ ZOHRÁVA
PRETRVÁVAJÚCA VOJENSKÁ
PRÍTOMNOSŤ RUSKA NA SÝRSKOM
ÚZEMÍ, BY ÚPLNÉ STIAHNUTIE
RUSKÝCH VOJSK BOLO
OPTIMÁLNYM VÝSLEDKOM PRE
BUDÚCNOSŤ SÝRIE, AKO AJ PRE
ZÁPADNÚ ALIANCIU.**

Think tank CSIS poukazuje na komplexnosť a neistú budúcnosť vývoja vojny na Ukrajine. Autori rozlišujú štyri hlavné scenáre, ktoré sa líšia pravdepodobnosťou, dôsledkami a predpokladanou dynamikou, no všetky potvrdzujú, že vojna sa v dohľadnej dobe pravdepodobne neskončí.

Prvý scenár – ruský prielom a kolaps ukrajinských síl – predstavuje najambicióznejší cieľ Moskvy. Hoci ruská armáda utrpela od februára 2022 obrovské straty (podľa odhadov vyše 3 000 zničených tankov, desaťtisíce delostreleckých systémov a približne milión obetí vrátane zranených a padlých), Kremeľ sa spolieha na vlastnú schopnosť naďalej mobilizovať ľudské a materiálne zdroje. Priemyselná výroba zbraní, najmä dronov, rakiet a tankov, sa výrazne zvýšila a kompenzuje straty na fronte. Tento scenár by si vyžadoval nielen postupné opotrebovanie ukrajinských jednotiek, ale aj pretrvávajúce oslabenie západnej pomoci. Ak by Spojené štáty obmedzili vojenskú podporu a Európa nedokázala medzeru vyplniť, Rusko by mohlo využiť prevahu a do roku 2026 dosiahnuť strategický prielom. Pre Ukrajinu by to znamenalo riziko straty podstatnej časti územia a politickú destabilizáciu, pre Európu bezpečnostnú krízu s dosahom na celú východnú hranicu NATO.

**PRE EURÓPU JE KĹÚČOVÉ, ABY
SA PRIPRAVILA NA SCENÁR
DLHODOBÉHO KONFLIKTU,
KTORÝ ZÁSADNE OVPLYVNÍ JEJ
GEOPOLITICKÉ POSTAVENIE.**

Druhý scenár, dlhodobý konflikt nízkej intenzity, sa javí ako najpravdepodobnejší. Rusko by v tomto scenári pokračovalo v systematických, no menej nákladných operáciách, aby udržalo Ukrajinu v stave permanentnej neistoty. Front by zostal relatívne stabilný s občasnými posunmi, pričom cieľom Moskvy by bolo zabrániť Kyjevu v integrácii do EÚ a NATO a udržiavať Ukrajinu ako „šedú zónu“. Tento variant je atraktívny pre Kremeľ, pretože kombinuje relatívne nízke náklady s vysokými geopolitickými ziskami. Ukrajina by čelila neustálemu opotrebovaniu ekonomiky, populácie aj politických štruktúr, kým Západ by bol nútený nepretržite udržiavať finančnú a vojenskú podporu bez jasnej perspektívy konca. Pre Európu by to znamenalo dlhodobú bezpečnostnú záťaž a oslabenie sústredenia na iné globálne výzvy.

Scenár, v ktorom obe strany uzavruť prímerie by si vyžadoval kombináciu viacerých faktorov oslabujúcich ruskú pozíciu. Patria sem prehlbujúce sa účinky sankcií, problémy s regrutáciou vojakov, či strata verejnej podpory spôsobená ukrajinskými údermi na ruské mestá a infraštruktúru. Kľúčové pre dosiahnutie prímeria by podľa autorov bolo, keby Ukrajina získala kapacity na efektívne útočenie hlboko na ruskom území, čím by sa zmenila dynamika vojny a zvýšila sa ochota Moskvy rokovať. Prímerie by však bolo krehké a pravdepodobne len dočasné, pretože Kremeľ by sa mohol snažiť získať čas na konsolidáciu síl a prípravu na ďalšie kolo konfliktu. Pre Ukrajinu by takýto variant znamenal úľavu, no zároveň by hrozilo riziko vytvorenia dlhodobého zamrznutého konfliktu podobného tým v Gruzínsku alebo Moldavsku.

Štvrtý scenár, plnohodnotný mier, je považovaný za najmenej pravdepodobný. Predpokladal by zásadnú vnútornú krízu v Rusku, ktorá by kombinovala ekonomický kolaps, neudržateľné vojenské straty a potenciálnu zmenu vedenia krajiny. Len v takom prípade by podľa analytikov mohla Moskva pristúpiť na riešenie, ktoré by Ukrajine garantovalo suverenitu a otvorilo cestu k plnej európskej integrácii. Pre Putina by to znamenalo strategickú porážku, ktorú sa súčasné ruské vedenie bude snažiť všetkými prostriedkami odvrátiť.

Rusko má aj napriek vysokým stratám stále dostatok zdrojov na pokračovanie vojny – priemyselné kapacity sa zvyšujú, adaptabilita ekonomiky na sankcie je vyššia, než sa očakávalo, pričom ruská spoločnosť vykazuje vysokú mieru odolnosti. To naznačuje, že konflikt môže pokračovať celé roky. Pre Ukrajinu a jej spojencov z toho vyplýva niekoľko zásadných ponaučení: potrebné je dlhodobé investovanie do vlastného obranného priemyslu, posilňovanie systémov protivzdušnej obrany a rozvoj schopností zasahovať strategické ciele na ruskom území. Bez systematickej a koordinovanej podpory zo strany Západu hrozí, že Ukrajina stratí schopnosť odolávať. Pre Európu je kľúčové, aby sa pripravila na scenár dlhodobého konfliktu, ktorý zásadne ovplyvní jej bezpečnostné prostredie, ekonomické priority a geopolitické postavenie.

Celkový obraz naznačuje, že rýchle ukončenie vojny je málo pravdepodobné. Najrealistickejším scenárom je pokračujúca opotrebovávajúca vojna, ktorá bude testovať odolnosť Ukrajiny, jednotu Západu a schopnosť Európy čeliť dlhotrvajúcej kríze v bezprostrednom susedstve.

Link: <https://www.csis.org/analysis/russias-war-ukraine-next-chapter>

Najnovšia obchodná dohoda medzi Európskou úniou a Spojenými štátmi podľa analytikov think tanku CER predstavuje kompromis, ktorý síce prináša viaceré nevýhody, no pre EÚ znamená strategické udržanie kontroly nad vzájomnými vzťahmi a odvrátenie deštruktívnej obchodnej vojny. Podľa dohody budú európske produkty čeliť jednotnému clu vo výške 15 % (resp. sadzbe „najviac zvýhodnenej krajiny“ – MFN – ak je vyššia), namiesto pôvodne plánovaných 30 %. Rovnaká sadzba platí aj pre kľúčové sektory – automobilový priemysel, farmaceutiká a polovodiče – kde by inak hrozili špecifické vyššie clá. EÚ tak získala lepšie podmienky než iní americkí partneri ako Japonsko alebo Spojené kráľovstvo, čo jej poskytuje konkurenčnú výhodu najmä voči Číne, na ktorej tovar sa budú vzťahovať ešte vyššie tarify.

Najväčšia neistota pretrváva v oblasti kovov. USA ponechali 50 % clá na oceľ, hliník a meď, pričom sa majú zaviesť kvóty na základe historických objemov dovozu, ale bez jasne stanovených parametrov. Európa bude musieť rokovať o ich veľkosti a rozdelení, čo zvyšuje riziko náhleho sprísnenia podmienok. EÚ zároveň súhlasila so zrušením vlastných priemyselných ciel na americké výrobky, čo je ekonomicky menej citlivé. Deklarované európske záväzky – napríklad námorské investície vo výške 600 miliárd USD alebo nákupy energetických surovín v hodnote 750 miliárd USD do roku 2028 – však nie sú právne záväzné a skôr odrážajú existujúce trendy nárastu nákupu energií od spojeneckých krajín v snahe EÚ sa úplne odpútať od dovozu energií z Ruska.

Podľa analytikov je obchodná dohoda s USA prvou uzavretou obchodnou dohodou EÚ, ktorá je v rozpore s pravidlami WTO, keďže obidve strany zvyšujú bariéry namiesto predpokladanej liberalizácie obchodu. Pre EÚ,

**PODĽA ANALYTIKOV JE
OBCHODNÁ DOHODA S USA
PRVOU UZAVRETOU
OBCHODNOU DOHODOU EÚ,
KTORÁ JE V ROZPORE S
PRAVIDLAMI WTO, KEĎŽE
OBIDVE STRANY ZVYŠUJÚ
BARIÉRY NAMIESTO
PREDPOKLADANEJ
LIBERALIZÁCIE OBCHODU**

ktorá sa tradične profiluje ako zástanca pravidlami riadeného poriadku, ide o bolestivý ústupok. Napriek tomu analytici hodnotia dohodu ako menšie zlo: alternatívou by bola rozsiahla obchodná vojna ohrozujúca ročný obchod vo výške 1,7 bilióna eur, v ktorej by USA vďaka väčšej ekonomickej sile a politickým pákam (vrátane bezpečnostných garancií a podpory Ukrajine) mali navrch. Argumenty kritikov dohody, ktoré poukazujú na predošlé úspešné obchodné spory s USA, sú podľa analýzy nedostatočné, keďže v minulosti išlo iba o obchodné spory v obmedzenej miere (clá na oceľ, agrosektor, či spor medzi Boeingom a Airbusom) a prípadná plnoformátová obchodná vojna by mala oveľa zásadnejší vplyv na hospodárstvo EÚ. Odhadovaný negatívny dopad uzatvorenej

dohody na HDP EÚ sa však pohybuje iba okolo -0,13 %, čo je menej než očakávaný pokles v prípade obchodnej vojny a menší než predpokladaný dopad na hospodárstvo USA (-0,36% HDP).

Z dlhodobého hľadiska dohoda nezabezpečuje stabilitu, skôr otvára éru trvalého vyjednávania a správy vzťahov, ktoré budú zatťažované geopolitickými konfliktmi a rastúcim napätím. Pre EÚ je to zároveň varovanie, že v prostredí oslabenej multilaterálnej spolupráce musí aktívne hľadať partnerstvá a flexibilné mechanizmy, aby si udržala konkurencieschopnosť a politický vplyv v meniacom sa globálnom poriadku. EÚ v opačnom prípade riskuje, že zostane do budúcnosti závislá od amerických politických cyklov a jednostranných rozhodnutí Washingtonu.

Link: <https://www.cer.eu/insights/defence-bad-deal>